

A gyöngyösi Mátra Múzeum Mallophaga gyűjteményének alapvetése

RÉKÁSI József
Pannonhalma

ABSTRACT: (An outline of the Mallophaga-collection of the Mátra Museum in Gyöngyös) First part of the Mallophaga material collected for the Mátra Museum have been studied by author. Given are the results of the outer parasitological examinations carried out on 2 specimens of 2 bird species belonging to the order Passeriformes as well as on 16 specimens of 9 mammalian species from 3 orders. From the mentioned birds and mammals 17 Mallophaga specimens were collected, they belong to 5 species from 4 genera.

A Gyöngyösi Mátra-Múzeum toll- és szőrtetű (Mallophaga) gyűjteményének első részét dolgoztuk fel. A vizsgálati eredményeket folyamatosan kívánjuk közzétenni. Ezzel a Mátra-Múzeum Mallophaga gyűjteményének alapvetése megkezdődött, eddig még a témával kapcsolatban nem jelent meg adatközlő dolgozat.

ANYAG ÉS MÓDSZER

Ebben a tanulmányban ismertetett toll- és szőrtetveket: KIRÁLY, MAGYAR, SOLTI és VARGA gyűjtötte. A madarak és az emlősök nemét egy esetben sem tüntették fel. A gyűjtés körülményeinek ismerete hiányában a fertőzőtség intenzitását nem tudtuk megadni. A toll- és szőrtetveket 70 %-os alkoholban tárolták. A Mallophaga-k nevezéktanánál a HOPKINS és CLAY: Checklist of Mallophaga (1952), a madarak rendszertanánál KEVE: Nomenclator avium Hungariae (1960), az emlős gazdaálatok rendszertanánál: F. H. Van DEN BRINK: A Field Guide to the Mammals of Britain and Europa (1967) c. munkákat vettük alapul.

Jelen dolgozatban a Mátra-Múzeum gyűjteményébe került eddigi összes emlős szőrtetvét determináltam, s az eredményeket közöljük. Az emlős ektoparaziták mellett két madárfajról gyűjtött tolltetvek határozását is közlöm, nevezetesen a molnárfecske (*Delichon urbica*) és a (*Bombycilla garrulus*) egyedekről gyűjtött tolltetveket. A molnárfecskére azért esett a választásom, mert a Magyar Madártani Egyesület az 1982-es évet a „fecskek” évének jelölte ki. A három Magyarországon előforduló fecskefaj bármelyikének ektoparazitológiai adatai érdeklődésre tarthatnak számot. A csonttollú egyed Eger, hűtőházból származik, s így a Bükki Nemzeti Park most induló kutatási programjába beletartozik az adata.

EREDMÉNYEK

Vizsgálataink során a két madárfajról 3 genusba tartozó 3 tolltetű faj, a két emlősfaj négy egyedéről 1 genusba tartozó 2 szőrtetű faj került elő. A molnárfecskéről gyűjtött Mallophaga lárvát csak genusig lehetett determinálni.

A madarokról összesen 3 Mallophaga-egyedet vizsgáltunk meg, közülük: 1 ♂; 2 lárva volt. A következő emlős fajokon csak atkát, kullancsot vagy bolhát találtunk; szőrtetű nem volt rajtuk: *Martes foina*, sex? Gyöngyös: Pipis-hegy, 1975. XI. 29.; *Martes foina*, sex?, Mátrafüred, 1976. II. 15., — csak néhány atka volt rajta; *Martes foina*, sex?, Gyöngyöstarján, 1976. IV. 2. — csak kullancs és bolha; *Myotis myotis* sex?, Hasznos: Almási-pince, 1978. III. 21. — csak atka; *Meles meles*, sex?, Gyöngyöspata: kovaföldbánya, 1976. II. 14. — csak bolha; *Vulpes vulpes*, sex?, Mátrafüred: Pipis-hegy, 1976. II. 15. — csak bolha; *Sciurus vulgaris*, sex?, Mátrafüred környéke, 1975. XI. 10., — bolha, kullancs; *Ondatra zibethica*, sex?, Kisköre; régi holtág, 1976. III. 25. — csak atka; *Ondatra zibethica*, sex?, Kisköre: Jászági-főcsatorna, 1976. III. 25. — csak atka; *Putorius putorius*, sex?, Nagyfüged, 1976. III. 8., — csak atka; *Putorius putorius*, sex?, Tass-puszta, 1976. IV. 8., kullancs, atka; *Putorius putorius*, sex?, Gyöngyös város, 1976. X. 18. — kullancs bolha, atka.

A következő 1 madárrendből és 2 családból, valamint 1 emlősrendből és 1 családból kerültek a toll- és szőrtetvek begyűjtésre: AVES: Passeriformes—Énekesmadár-alkatúak (Hirundinidae, Bombycillidae) — MAMMALIA Carnivora—Ragadozók rendje (Mustelidae).

1. táblázat

Sorszám	Mallophaga-faj, egyed-szám:	Gazdaállat:	Lelőhely:	Gyűjtési idő:
	AMBLYCERA Familia: Menoponidae Genus: Myrsidea	AVES		
1.	<i>Myrsidea</i> sp. 1 Larva Familia: Ricinidae Genus: Ricinus	<i>Delichon urbica</i>	Gyöngyöshalász víztároló	09/09/76
2.	<i>R. bombycillae</i> (DENNY), 1842 1 Larva	<i>Bombycilla garrulus</i>	Eger, hűtőház	12/03/76
	ISCHNOCERA Familia: Philopteridae Genus: Brueelia			
3.	<i>B. gracilis</i> (BURM., 1838) 1 ♀	<i>Delichon urbica</i>	Gyöngyöshalász víztároló	09/09/76

2. táblázat

Sorszám	Mallophaga-faj, egyed-szám:	Gazdaállat:	Lelőhely:	Gyűjtési idő:
	ISCHNOCERA Familia: Trichodectidae Genus: Trichodectes	MAMMALIA		
1.	<i>T. ermineae</i> (HOPKINS) 1941 2 ♂, 2 ♀	<i>Mustela erminea</i>	Gyöngyöshalász	01/09/1976
2.	<i>T. mustelae</i> (SCHRANK), 1803 5 ♀ 2 ♀, 2 Larva 1 ♀	<i>Mustela nivalis</i> <i>Mustela nivalis</i> <i>Mustela nivalis</i>	Tass-puszta Tass-puszta Hort	19/01/76 02/03/76 04/04/76

ÖSSZEFOGLALÁS

A Gyöngyösi Mátra-Múzeum anyagából 1 rendbe, 2 családba tartozó 2 madárfaj 2 egyedének, valamint 1 rendbe, 1 családba tartozó 2 emlősfaj 4 egyedének ektoparazitológiai vizsgálatának eredményét ismerteti a dolgozat. A madárfajokról 3, az emlősfajokról 14, összesen 17 Mallophagaegyedet gyűjtöttünk be. A tolltetvek 3 genus 3 fajához, a szőrtetvek 1 genus 2 fajához tartoznak. Hét emlősfaj 12 egyedén szőrtetvet nem találtam, csak bolhát, kullancsot és aktát. A Gyöngyösi Mátra-Múzeum Mallophaga-gyűjteményének alapvetését kezdtük meg. Valamennyi eddig begyűjtött emlős szőrtetveit meghatároztuk. A vadmadarak közül csak a molnárfecskéről és a csonttollú egyedről begyűjtött tolltetveket határoztuk meg. E két madárfaj kiválasztását a bevezetőben indokoltuk.

IRODALOM: BALÁT, F. (1966): Federlinge tschechoslowakischer Uferschwalben. (Angev. parasitol. 7: 20—30). — BRINK F. H. (1967): A Field Guide to the Mammals of Britain and Europa (Collins. —St. James' s Place, London 1—221). — ÉHIK GY — DUDICH, E. (1924): A magyarországi emlősök és azok külső rovarélősködőinek határozó táblái (Magy. Kir. Áll. Nyomda, Budapest 1—74). — HOPKINS, G. H. E. — CLAY, T. (1952): Check list of the genera species of Mallophaga. (London, 1—362). KEVE, A. (1960): Nomenclator avium Hungariae. (Budapest, 89). — KLOCKENHOFF, H. (1969): Zur systematischen Aufgliederung der Mirsideen (Gattung: Mirsidea WATERSON, 1915; Menoponidae: Mallophaga) als Parasiten von Untrarten der Dschungelkrähe *Corvus macrorhynchos* WAGLER, 1827. (Zool. Anz. 183: 379—442). — KLOCKENHOFF, H. (1981): Mallophagen der Gattung *Mirsidea* Waterston, 1915 von afrikanischen Rabenvögeln (Corvidae) —II. (Bonn. Zool. Beitr. 32: 195—219). — PIOTROWSKI, F. (1970): Lice (Phthiraptera) of Mammals in Hungary. (Parasit. hung. 3: 97—118). — RÉKÁSI, J. (1978): Die Federling-Sammlung des Ungarischen Naturwissenschaftlichen Museums. I. (Parasit. hung. 11: 107—112). — ZLOTORZYCKA, J. (1964): Mallophaga parasitizing Passeriformes and Pici. (Acta. parasit. polon. 12: 165—192).

Erkezett: 1982. III. 15.

Dr. RÉKÁSI József
H-9090 PANNONHALMA
Vár út 2.